

**Sosyoloji, Politika ve Ekonomi [SPE]' Bölümüne
Doğru: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Bölemlerinin Yeniden Yapılanmasına İlişkin Bir
Model Önerisi**

*Towards the Department of 'Sociology, Politics and
Economics': A Model Proposal for the Revision Attempts
of Labor Economics and Industrial Relations
Departments in Turkey*

Arş.Gör.Dr.Taner AKAN

Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Temmuz/July 2011, Cilt/Vol: 13, Sayı/Num: 3, Page: 27-48
ISSN: 1303-2860, DOI: 10.4026/1303-2860.2011.181.x

Makalenin on-line kopyasına erişmek için:

<http://www.isguc.org/?p=article&id=463&vol=13&num=3&year=2011>

To reach the on-line copy of article:

<http://www.isguc.org/?p=article&id=463&vol=13&num=3&year=2011>

Makale İcin İletişim/Correspondence to:

© 2000- 2011

“İşGüç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi
“İşGüç” Industrial Relations and Human Resources Journal

Temmuz/July 2011, Cilt/Vol: 13, Sayı/Num: 3

ISSN: 1303-2860, DOI: 10.4026/1303-2860.2011.181.x

Editör/Editor-in-Chief

Aşkın Keser (Kocaeli University)

Editör Yardımcıları/Co-Editors

K.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Gözde Yılmaz (Kocaeli University)

Uygulama/Design

Yusuf Budak (Kocaeli University)

Yayın Kurulu / Publishing Committee

Dr.Zerrin Fırat (Uludağ University)

Doç.Dr.Aşkın Keser (Kocaeli University)

Prof.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Yrd.Doç.Dr.Abdulkadir Şenkal (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Gözde Yılmaz (Kocaeli University)

Dr.Memet Zencirkıran (Uludağ University)

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Prof.Dr.Ronald Burke (York University-Kanada)

Assoc.Prof.Dr.Glenn Dawes (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.Jan Dul (Erasmus University-Hollanda)

Prof.Dr.Alev Efendioğlu (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Adrian Furnham (University College London-İngiltere)

Prof.Dr.Alan Geare (University of Otago- Yeni Zeland)

Prof.Dr. Ricky Griffin (TAMU-Texas A&M University-ABD)

Assoc. Prof. Dr. Diana Lipinskiene (Kaunos University-Litvanya)

Prof.Dr.George Manning (Northern Kentucky University-ABD)

Prof. Dr. William (L.) Murray (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Mustafa Özbilgin (University of East Anglia-UK)

Assoc. Prof. Owen Stanley (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.İşık Urla Zeytinoğlu (McMaster University-Kanada)

Danışma Kurulu / National Advisory Board

Prof.Dr.Yusuf Alper (Uludağ University)

Prof.Dr.Veysel Bozkurt (Uludağ University)

Prof.Dr.Toker Dereli (Işık University)

Prof.Dr.Nihat Erdoğmuş (Kocaeli University)

Prof.Dr.Ahmet Makal (Ankara University)

Prof.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Prof.Dr.Nadir Suğur (Anadolu University)

Prof.Dr.Nursel Telman (Maltepe University)

Prof.Dr.Cavide Uyargil (İstanbul University)

Prof.Dr.Engin Yıldırım (Sakarya University)

Doç.Dr.Arzu Wasti (Sabancı University)

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.

Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the outhors.

None of the contents published can't be used without being cited.

Sosyoloji, Politika ve Ekonomi [SPE]' Bölümüne Doğru: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümlerinin Yeniden Yapılanmasına İlişkin Bir Model Önerisi

*Towards the Department of 'Sociology, Politics and
Economics': A Model Proposal for the Revision Attempts of Labor
Economics and Industrial Relations Departments in Turkey*

Arş.Gör.Dr.Taner AKAN

Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Özet:

Çalışma ilişkileri ve sosyal politika disiplinleri, günümüz itibarıyla, 21. yüzyıldaki geleceği açısından, sosyal bilimlerin alanındaki yeri ve önemini, reel politikanın yarattığı baskıları aşacak yeni bir [re]vizyon yaratarak korumak ya da halihazırda varolan mikro ölçekli yönelimini sürdürerek metodolojik fırsat alanındaki erimeyi derinleştirmek gibi kritik bir yol ayrımında bulunmaktadır. Bu disiplinlerin fırsat alanındaki erimenin, yakın gelecek düzleminde, bu alanlarda yapılan çalışmaların modern sosyo ekonomi politikanın bileşenlerini özgün makro perspektiflerle analiz eden ve bu analizleri somut pratik [mikro] açılımlara dönüştürebilen bir dinamizm yaratması ile durdurulabileceğini öngören bu çalışma, bu tür bir dinamizmin nasıl yaratılabileceğine ilişkin bir analizi, metodoloji-müfredat ve gelecek üçgeninde yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çalışma İlişkileri, Sosyal Politika, Sosyo Ekonomi Politik, Metodoloji, Müfredat

Abstract:

In terms of their future in the 21st century, the labor relations and social policy disciplines are nowadays on an overcritical [turning] point where their laborers will either redeem the strategic position of these disciplines in social sciences through transcending the pressures of realpolitic, or speed up the rapid meltdown in their methodological scope owing to perpetuating their drift into micro direction. Suggesting that the so-called meltdown can only be surpassed through the sprouting of those studies on these academic areas that will pave the way for an influential academic dynamism to analyse the constituents of modern socio political economy via macro approaches proper to these areas and turning these analyses into practical [micro] formulas, this paper initiates to make such an analysis within the triangle of methodology, curriculum and the future.

Keywords: Labor Relations, Social Policy, Socio Political Economy, Methodology, Curriculum

Giriş

Modern toplumsal dinamiklerin oluşum sürecinde devletin siyasal bir örgüt olarak yapılanması ve piyasa aktörlerinin bu örgüt ile toplumsal sistemin yönetimi konusunda giriştiği mücadele, çalışma ilişkileri ve sosyal politikanın ekonomi politişinin bilimsel bir alan olarak milâdını simgeler. Dünya kapitalist sistemin konjonktürel evinimi ile paralel bir düzlemde, her toplumsal sisteminin sosyo-politik, sosyo-ekonomik ve jeo-politik karakteristikleri temelinde işlerlik kazanan çalışma ilişkileri ve sosyal politika disiplinlerinin fırsat alanı, sosyal bilimler literatüründe ekonomi-politika ve sosyoloji gibi diğer temel disiplinlerin kesişim noktasını oluşturan kozmopolit bir yapıya sahiptir. Bu anlamda, bu disiplinlerin kapsam alanı, toplumsal kültürden iktisadi sisteme, endüstriyel demokrasiden siyasi partilerin seçim stratejilerine kadar uzanan kompleks bir içere sahıptir ve bu kompleks içerim de, metodolojik olarak, çok boyutlu ve çok taraflı bir sistemik yaklaşımı zorunlu hale getirmektedir. Bu disiplinlerin eğitim ve öğretimini sürekli ve kesif bir değişim/gelişim içerisinde olmaya iten temel unsur, sözkonusu çok taraflılık, çok boyutluluk ve toplumsal yapının dönüşümüyle iççeliğinden kaynaklanan dinamik yapılarıdır. Makalenin birinci bölümünde, bu çerçevede, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının modern sosyo ekonomi politişini bütünsel bir yaklaşımla ve bu yapıyı oluşturan bileşenler arasındaki çok eksenli ve dinamik bir düzlemde analiz edilmektedir. İkinci bölümde ise, metodolojik olarak yapılan bu analiz, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının eğitimi konusunda bir tartışmaya dönüştürülerek, sözkonusu alanların eğitim-öğretim faaliyetlerinin geleceğine ilişkin bir projeksiyonla sonuçlandırılmaktadır.

Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika Alanlarının Kapsamı ve Alt Disiplinleri [Metodoloji]

Sosyal sistem, genel anlamda, iktisadi, siyasi ve kültürel alt sistemlerden oluşan bir

bütündür. Çalışma ilişkileri ve sosyal politika, kapitalist bir ekonomi politikte özdeşleşen sosyal sistemlerin ortaya çıkardığı toplumsal sonuçları emek ve gelir dağılımı gibi iki temel sorun alanı açısından ele alan bilimsel disiplinlerdir. Çalışma ilişkileri alanı, spesifik olarak, işçi-işveren ve siyasal otorite arasındaki etkileşimlerde sınıf ve statü bağlamında ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik dinamikleri, temel olarak, iktisat, siyaset, sosyoloji, psikoloji ve hukuk disiplinlerinin kesişim noktalarına referansla irdeleyen bir sosyal bilimler disiplinidir (Budd, 2008). Sosyal politika ise, bir ülkede belirli bir dönemde yaratılan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik refahın dağılımını yine sınıf ve statü merkezli bir yaklaşımla analiz etmektedir (Sosyo-ekonomik refah, toplumu oluşturan bireyler arasındaki gelir dağılımı noktasındaki eşit[siz] dağılımı; sosyo-politik refah ise, bireyler, çeşitli sosyal grup veya cemaatler arasındaki toplumsal statü, güç ve prestij farklılaşmalarını içermektedir) (Blakemore ve Griggs, 2007; Hill, 2006). Çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanları, sınıf-statü ve sosyal adalet odaklı bu içerimleri nedeniyle, özellikle çalışma standartları ve refah düzeyi açısından görece daha az gelişmiş bir konumda bulunan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, irrasyonel nedenlerle ve vizyon anlamında, siyasal demokrasi ve iktisadi kalkınma ideallerinin gölgesinde ikincil bir alan olarak algılanmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde sosyal dinamizmden ve dolayısıyla uzun vadeli gelişim ve istikrardan ziyade kısa vadeli pragmatist ve konjonktürel hedeflerle yönetilen siyasal ve iktisadi kalkınma süreci, bu alanların diğer sosyal bilim disiplinleri içerisinde nispeten daha az etkin bir konuma sürüklenmesine yol açan ana etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, kaçınılmaz olarak, bu alanlarda yapılan çalışmaların fırsat maliyetini artıran bir unsur olarak kendini göstermektedir. 1990'lı yıllarla birlikte, özellikle, makro çalışma ilişkilerinden mikro çalışma ilişkilerine doğru kayan akademik eksen, yükselen bu maliyetin minimizasyonuna

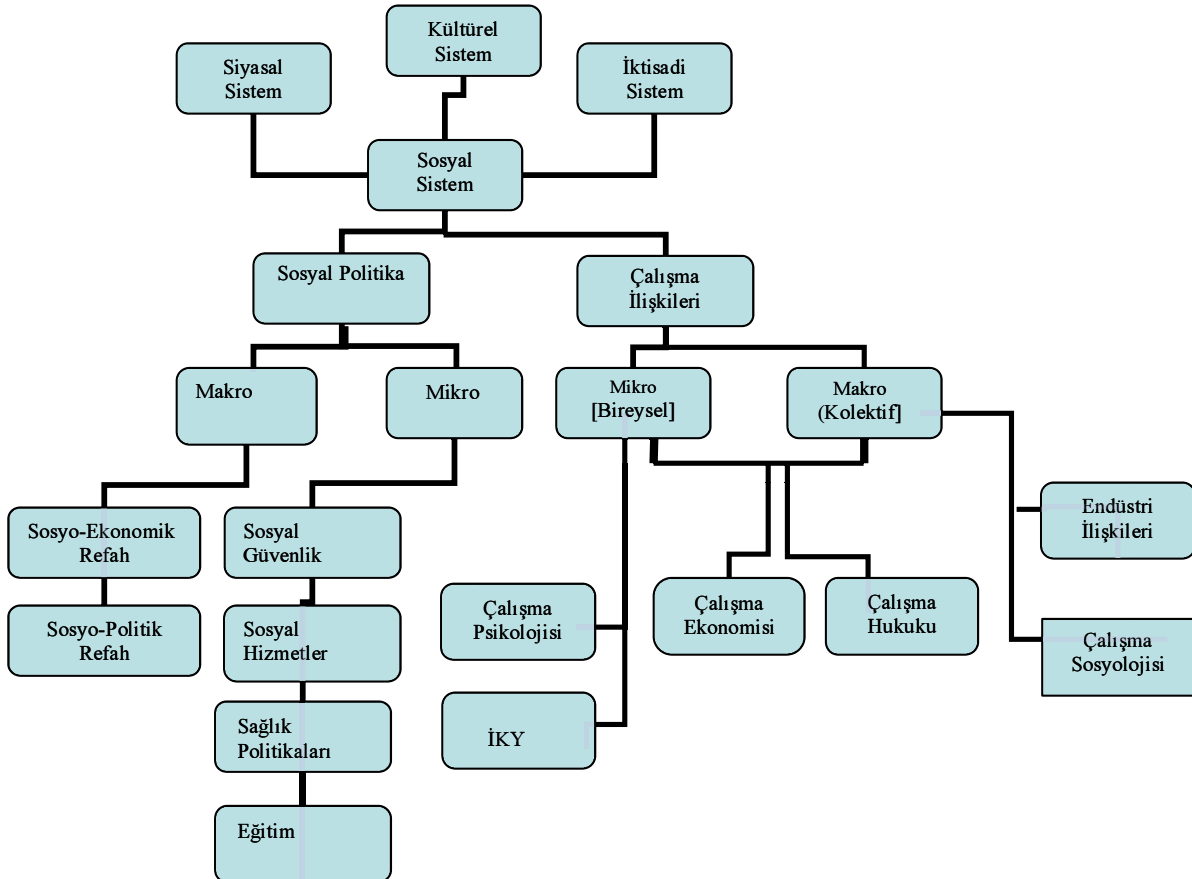
odaklanmıştır. Ancak, günümüz itibariyle, mikro çalışma ilişkileri eksenli bir çalışma ilişkileri formasyonunun, çalışma ilişkileri alanının diğer sosyal bilim disiplinleri karşısındaki etkin olmayan pozisyonunu daha da derinleştiren ve esasen bu alanın fırsat alanını eriten negatif bir dinamizm yarattığı yadsınamaz bir realite olarak, her geçen gün daha kesif bir şekilde, kendini hissettirmektedir (Bu husus, aşağıda, çalışma ilişkileri-insan kaynakları ayrımında tartışılmaktadır). Diğer taraftan, yirmibirinci yüzyılın son çeyreğinden itibaren ivme kazanan neoliberal küreselleşme sürecinin derinleştirdiği sosyal sorunlar ve yine bu yüzyılın ilk on yılının özellikle ikinci evresinden itibaren başgösteren küresel finansal kriz, sosyal politikanın, sosyal bilimler disiplinleri içerisinde, yeniden önem kazanmasını sağlayan bir reelpolitik yaratmıştır

(Jordan, 2010: 41). Bu noktada, çalışma ilişkileri alanının mikro [bireysel/örgütsüz] ölçüğe doğru yönelimi ile sosyal politikanın yükselen vizyonu, bu alanlarda çalışan akademisyenlerin özellikle son on yıldır, metodolojik anlamda, yoğun bir yeniden yapılanma arayışı içerisinde olmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu aşamada önem kazanan soru şudur: Çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının metodolojik misyon ve vizyonları nasıl yapılandırılmalıdır?

Şekil 2'de görüldüğü gibi çalışma ilişkileri alanı, bir bilimsel disiplin olarak kendi içerisinde, mikro ve makro olmak üzere iki temel kısma ayrılmaktadır. Mikro [bireysel] çalışma ilişkileri (i) mikro çalışma ekonomisini [bireysel emek arz ve talebi ile firma ölçüğündeki ücretleri] (ii) bireysel iş hukukunu (iii) insan kaynakları yönetimini ve (iv) ça-

Şekil 1

Sistemik Metodoloji Açısından Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika

alışma psikolojisini kapsamaktadır. Makro [kolektif-örgütlü] çalışma ilişkileri (i) makro çalışma ekonomisini [piyasa emek arz ve talebini, piyasa ölçeğindeki ücretleri, istihdam, işsizlik, işgücü, verimlilik, eğitim, emek mobilitesi, sendikaların ve toplu pazarlığın ekonomik etkileri, makro ekonomik bileşenlerin ücretler ve istihdam ile ilişkisini (enflasyon-ışsızlık, enflasyon-ücretler, kamu bütçesi-personel harcamaları vb.)] (ii) kolektif iş hukukunu (iii) endüstri ilişkilerini ve (iv) çalışma sosyolojisini kapsamaktadır. Sosyal politika disiplini ise, piyasa mekanizmasının ortaya çıkardığı sosyal riskleri, gelir dağılımı ve fakirlik parametreleri çerçevesinde ve sosyal güvenlik, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi temel sosyal sorun alanları temelinde analiz eden, dolayısıyla bağımlı-bağımsız çalışan tüm toplumsal kesimleri doğrudan ve birincil derecede etkileyen kapsamlı bir metodolojik fırsat alanına sahiptir. Bu anlamda, makro sosyol politika, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik refahın ulusal-bölgesel-uluslararası ve küresel dinamiklerini iktisadi, siyasi ve sosyolojik içerimleri ile bütünsel bir düzlemde analiz etmektedir. Mikro sosyal politika ise, makro sosyal politika analizinin pratik-uygulamaya dönük alternatiflerini, temel olarak, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sağlık ve eğitim alanları çerçevesinde kavramsallaştırmaktadır.

Kendi içerisindeki bu alt disiplinli yapılanmasının yanısıra, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanları, aynı zamanda, diğer sosyal bilimlerle de analitik açıdan girift bir etkileşime sahiptir. Çalışma ilişkileri alanı açısından, bağımlı veya bağımsız çalışmanın nitel ve nicel boyutlarıyla birlikte piyasa toplumlarının temel dinamiğini oluşturmasında temellenen bu etkileşim, çalışma ilişkileri disiplini kapitalist ekonomi politiğin işlevsel döngüsünün merkezine yerleştirmektedir. Zira, 'iş'in insan yaşamının en önemli bileşeni haline dönüştüğü bir toplumsal yapıda, 'iş'i, bütün boyutlarıyla, temel ilgi alanı olarak içeren mikro-makro çalışma ilişkileri alanının da bu toplumsal yapının teorik ve pratik analizi açısından başat akademik di-

siplinler arasında yer alması doğal bir sonuçtur. Tam da bu noktada, yukarıda vurgulanan çalışma ilişkileri alanındaki akademik vizyonun, kuramsal anlamda, mikro eksene doğru yönelimi ile (Beaumont, 1995) pratikte 'çalışma'nın toplumsal yapının makro işleyişi açısından kazandığı önem arasında bir ikileme karşı karşıya kalmaktayız. Bu durumun kökeninde ise, makro çalışma ilişkileri alanında yapılan çalışmaların, ötedenberi, sendikacılık ve toplu pazarlık mekanizması merkezli görece sınırlı ve mekanik niteliği yer almaktadır. Dünyada ve ülkemizde çalışma ilişkileri çalışan akademisyenlerin sayısının sınırlı düzeyde kalması, kaçınılmaz olarak, ilgi alanının, birincil ve ağırlıklı olarak sendikacılık ve toplu pazarlık alanına kaymasına neden olmuştur. Buna mukabil, çalışma ilişkileri alanının diğer disiplinler tarafından bağımlı bir değişken olarak ele alındığı görülmektedir. Siyaset bilimcilerin, örgütlü veya örgütsüz işgücünün siyasi tercihlerindeki değişimi, sosyologların iktisadi kalkınmada çalışma ilişkileri kültürünün rolünü analiz etmeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ancak, örneğin, esasen siyasi bir olgu olan siyasi seçim sürecine yönelik olarak, 26 milyon kişilik bir işgücü potansiyeline sahip olan ve bu işgücü potansiyelinin % 85'inden fazlasının seçmen kitlesi içerisinde yer aldığı ülkemizde, işgücünün siyasi tercihleri, çalışanların siyasi yönelimleri gibi politik konularında veya bu işgücünün sahip olduğu çalışma ilişkileri kültürünün iktisadi kalkınma üzerindeki etkisi konusunda yapılan çalışmaların sayısının son derece sınırlı düzeyde kalması, makro çalışma ilişkileri alanının kapsamının ve dolayısıyla fırsat alanının sınırlandırılmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, Türkiye'deki çalışma ilişkileri yazınının çok disiplinli niteliğine yönelik olarak yapılan bir literatür taraması aşağıdaki sonuçları ortaya koymaktadır;

- a) Çalışma ilişkileri alanında yapılan çalışmalar, büyük oranda, disiplinler arası bir nitelik arz etmemektedir. Disiplinler arası çalışmalar ise, genelde tanımlayıcı bir nitelik kazanmakta (bu

konuda ayrıca bkz. Yıldırım, 2008: 64) ve teorik bir sistematığı benimsemektedir. Örneğin, Türkiye’de sendikalar ile siyasal partiler arasındaki etkileşimin analizinde siyaset teorisi ile çalışma ilişkileri teorisinin karşılaştırmalı değerlendirilmesiyle ulaşılan analitik bir çerçeve vasıtasıyla bu etkileşimin sistematik bir analizi yerine, doğrudan bu etkileşimin reelpolitığıne yönelik değerlendirmeler ağırlık kazanmaktadır. Bu anlamda, Makal’ın da (2008:16) vurguladığı üzere, bu alanların özellikle son dönemlerdeki disiplinler arası vizyonu yeterli düzeye ulaşmamıştır.

- b) Kapsamlı teorik çalışmaların yetersizliği, çalışma ilişkileri alanında yapılan anket, saha araştırması vb. ampirik çalışmaların, çok disiplinli bir nitelik taşısa dahi, yetkin bir makro çerçeve içerisinde konumlandırılmasını ve sosyal sistemin temel dinamiklerine ilişkin köklü açılımların gerçekleştirilmesini imkansızlaştırmaktadır.
- c) Türkiye’deki sosyo ekonomi politığın çalışma ilişkileri alanına özgü kuramsal bir çerçeve ile ele alınmasına ilişkin özgün çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Daha açık bir anlatımla, bu alanda yapılan çalışmaların reelpolitığı anlama, kuramsal olarak açıklama ve yönlendirme konusundaki inisiyatif gücü sınırlı kalmıştır (bu konuda bkz. Makal, 2008: 22). Örneğin, Tuzla tersanesindeki işçi ölümleri üzerine bu bölümlerin mensuplarınca üst-

lenilen inisiyatif, bu anlamda, son derece önemlidir. Ancak, burada asıl önem taşıyan husus, bu inisiyatifin köklü teorik analizlere dayalı aktivist bir geleneğe dönüştürülebilmesidir.*

Böylece, toplumsal sistemin temel dinamiklerinin çalışma ilişkileri merkezli bir yaklaşımla ele alın[m]aması, bu alanın ikincil konumunu derinleştiren bir gündem yaratmaktadır. Hiç şüphesiz, sendikacılık ve toplu pazarlık mekanizmaları, çalışanların bir ekonomi politik sistemin işleyişinde etkin olmasının en temel belirleyicileri arasında yer almaktadırlar. Ancak, kuramsal ölçekte, hem makro hem mikro çalışma ilişkilerinin bütün unsurlarıyla bu mekanizmalar ekseninde yapılandırılması, kaçınılmaz olarak, çalışma ilişkileri disiplininin fırsat alanının da daralmasına yol açmıştır. Esasen, benimsenen bu sınırlı vizyon, paradoksal olarak, sözkonusu mekanizmaların yaşadığı krizin derinleşmesine de katkıda bulunmaktadır. Sosyo ekonomi politığın işleyiş sirkülasyonunun modern dinamiklerini çalışma ilişkileri alanının kendine özgü metodolojisi ile yeniden yorumlamak yerine içerisine düşülmüş olan krizin dinamikleri üzerinden reaktif bir üslupla dillendirilen bu sınırlı (kurumsal) paradigma, son tahlilde, somut çözüm önerileri üretmek yerine ütopyik/ideolojik söylemlerin korumacılığını savunmakla yetinmektedir.

Wolfgang Streeck’in ‘esnek istihdam-istikrarlı toplum’ analizi (<http://www2.lse.ac.uk/PublicEvents/events/2008/20081203t1643z001.aspx>), örneğin, toplumsal sistemin nasıl çalışma ilişkileri merkezli bir yaklaşımla analiz

* Bu literatür taraması şu kaynakları kapsamaktadır: 1- Çalışma Yaşamı Bibliyografyası; 2- ‘YÖK Tez Veritabanında’ yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri; 3- ISI Web of Science veritabanı; 4- ‘Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi’ (20 sayı); 5- ‘İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi’; 6- Social Science Citation Index’te ‘Industrial Relations and Labor’ altbaşlığında yer alan toplam 18 dergi ile ‘Area Studies’ bölümünde yer alan ‘Middle Eastern Studies’, ‘International Journal of Middle East Studies’ ve ‘New Perspectives on Turkey’ dergileri (her sayının birebir taraması); 7- ‘www.scholar.google.com’ veritabanı 8- ‘Mülkiyeliler Dergisi’; 9- www.calisma.org’da yer alan ve Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerinin makale ve kitapları; 10- ‘Çalışma ve Toplum’ dergisi 11- ‘Milli Kütüphane veritabanı’; 12- ‘Proquest Digital Dissertations’ veritabanında Türkiye çalışma ilişkileri ve sosyal politikası alanında yapılmış olan doktora tezleri; 13- ‘Toplum ve Bilim’ Dergisi; 14- Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi; 15; İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi.

edilebileceğini örneklendiren ve esasen günümüzde toplumsal sisteminin işleyiş sirkülasyonunu belirleyen temel etmenin istihdam şekilleri olduğunu kayıt altına alan bir yaklaşım niteliğini kazanmaktadır. Bu durumda, bir tarafta esnek istihdam modellerinin salt yasal boyutunu veri alan ve bu modellerin spesifik olarak sendikacılık ve toplu pazarlık sistemi üzerindeki sonuçları üzerinden benimsenecek mekanik bir çalışma ilişkileri metodolojisi, diğer tarafta ise bu analizi de içeren ama özünde esnek istihdam şekillerinin varlığını sosyo ekonomi politiğin bütününe yönelik içerimleri ile tartışan dinamik bir çalışma ilişkileri metodolojisi sözkonusudur. Bu iki alternatif metodolojiden birincisinin benimsenmesi, çalışma ilişkileri disiplininin fırsat alanını eritmekte ve bu disiplinin sosyo ekonomi politiğin işleyişine ilişkin orijinal/makro alternatifler sunan dinamizmini marjinalleştirilmektedir.

Esasında, her ne kadar metodolojik anlamda yeterli düzeye ulaşamamış olsa da, ülkemizde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümlerinin kökeninde dinamik bir çalışma ilişkileri metodolojisi, gelenek anlamında, mevcuttur. Gerhard Kessler'in şu tespiti bu hususta önemli bir nüve konumundadır: "İyi bir sosyal siyasetçinin evvela cemiyeti yani toplumu bilmesi gerekir. Yani sosyoloji bilmesi gerekir. Ondan sonra iktisadın nasıl teşekkül ettiğini, hangi doktrinlerle geliştiğini yani iktisadi doktrinleri bilmesi gerekir. Sonra iktisat teorisini bilmesi gerekir. Ondan sonra sosyal siyaset yapabilecektir" (Zaim, 2007: 324). Ayrıca, Cahit Talas hocanın 'Sosyal Ekonomi' (1976) çalışması, bu çerçevede, seçkin bir örnek niteliğini taşımaktadır. 2008-2009 küresel ekonomi politik kriz sonrası yükselen kamusal müdahale ve çalışma ilişkileri alanında nükseden yeniden yapılanma arayışları, esasında, bu geleneğin yeniden işlevselleştirilmesi açısından önemli bir fırsat konumundadır. Bu anlamda, Yıldırım'ın (2008: 49) vurguladığı gibi, post-modernizmin 'kültür'ün sosyolojik analizde yeniden önem kazanmasını sağlayan yapısı, özellikle

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarında uzmanlaşan bilim insanları açısından dinamik bir çalışma ilişkileri metodolojisinin benimsenmesini güdüleyen bir diğer gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, benimsenecek dinamik bir çalışma ilişkileri metodolojisinin temelini reelpolitikten kaynaklı bir dinamizm değil, bu alanın sosyal bilimler içerisindeki konumunu özgün bir kavramsallaştırmayla ortaya koyan yetkin bir akademik duruş oluşturulmalıdır. Aksi halde çalışma ilişkileri alanı reelpolitığe bağımlı bir alan haline indirgenecektir ki bu durumda, çalışma ilişkileri alanı için istikrarlı bir akademik gelişimden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Üstelik, reelpolitığe bağımlılık sadece istikrar anlamında değil, aynı zamanda bu disiplinlerin kendi içerisindeki metodolojik ayrımları açısından da girift açmazlar ortaya çıkaracaktır.

Çalışma ilişkileri - endüstri ilişkileri tanımlamaları arasındaki kargaşa bu açmazların başında gelmektedir. Endüstri ilişkileri, ulusal-bölgesel ve uluslararası siyasal kurumlar-emek ve iktisadi aktörler arasındaki örgütlü güç ilişkilerinin sosyo ekonomi politiğini analiz eden bilimsel bir disiplindir. Bu anlamda, endüstri ilişkileri, yukarıda tartışıldığı üzere, makro çalışma ilişkilerinin bir alt disiplindir. 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde sözkonusu örgütlü güç ilişkilerinin sosyo ekonomi politik sistemin işleyişindeki etkisi, endüstri ilişkileri disiplininin çalışma ilişkileri alanının başat alt disiplini olmasını gündeme getirmiştir. Bu etkinin yoğunluğu, endüstri ilişkilerinin çalışma ilişkilerini ikâme ettiği, hatta çalışma ilişkilerinin endüstri ilişkilerinin bir alt disiplini olduğu tartışmalarını dahi gündeme getirmiştir. Reelpolitığın teoriyi domine etmesinden kaynaklanan, metodolojik olarak, doğru olmayan bu gündem, örgütlü çalışma ilişkilerinin gerilediği 20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyılın ilk on yılında bütün bir çalışma ilişkileri alanının, yukarıda vurgulandığı gibi, metodolojik anlamda bir kriz yaşamasını beraberinde getirmiştir (Edwards, 2007). Ulusal-bölgesel ve uluslararası sendikaların

sosyo ekonomi politiğin yönetimindeki etkinliğinin gerilemesi ile bu nedenle çalışma ilişkileri alanının diğer sosyal bilimlere nazaran daha az etkin bir konuma sürüklenmesi farklı unsurlardır. Birincisi, reelpolitikteki konjonktürel gelişmelerin çalışma ilişkileri alanının bir alt disiplininin, endüstri ilişkilerinin, temel odağını oluşturan siyasal otoriteler-emek ve iktisadi aktörler arasındaki ulusal-bölgesel-uluslararası ölçekteki örgütlü güç ilişkilerinin siyasal otoriteler veya iktisadi aktörler lehine bir gelişim seyrine girdiği, ikincisi ise endüstri ilişkileri [alt]disiplininin ve bu disiplinin üst sistemi konumundaki çalışma ilişkileri disiplininin, reelpolitikin gölgesinde kalmaları nedeniyle, metodolojik fırsat alanlarının daralması anlamını taşımaktadır.

Dolayısıyla, mikro-makro çalışma ilişkileri alanının diğer alt disiplinleri ile birlikte işlevselliğini yitirdiğine dair bir söylem gün yüzüne çıkmaktadır. Bu gündem, Streeck'in çalışmasına referansla tartışıldığı üzere, irasyonel bir gündemdir. Tam aksine, çalışma ilişkileri kapitalist bir sosyo ekonomi politiğin özünü oluşturur. Burada önemli olan bu özün örgütlü örgütsüz niteliğinden ziyade metodolojik anlamda nasıl analiz edileceğidir. Hiç şüphesiz sendikaların güç kaybetmesi çalışma ilişkileri sisteminin işleyişi ve işçi hakları açısından negatif bir gelişmedir. Ancak, bilimsel bir disiplininin nihai amacı toplumsal sistemin daha etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak alternatifler üretmektir. Bu çerçevede, çalışma ilişkileri disiplininin sendikal güç kaybına bağımlı bir alan pozisyonuna indirgenmesi, esasında, sendikal güç krizi ekseninde yaşanan endüstri ilişkileri krizinin aşılmasına değil derinleşmesine katkıda bulunmaktadır. Çünkü bu durumda çalışma ilişkileri eksenli bir yaklaşımla sosyo ekonomi politiğin bu krizi ortaya çıkaran dinamikleri iktisadi, siyasi ve kültürel dinamikleri ile birlikte bütünsel olarak analiz edilerek alternatif çözüm önerilerinin geliştirilmesi de büyük ölçüde imkansızlaştırılmaktadır.

Bu ekseninde tartışılması gereken bir diğer

ikilem, endüstri ilişkileri-insan kaynakları arasındaki fırsat alanı rekabetidir. Her iki alan da çalışma ilişkilerinin alt disiplini olarak ele alınmak yerine (bkz. Şekil 1), kendi başlarına ayrı birer akademik disiplin olarak algılandığındaki hakim yaklaşım bu yöndedir, metodolojik açıdan sonuç alınabilir bir yaklaşım ortaya çıkmamaktadır. İnsan kaynakları yönetimi, endüstri ilişkileri sisteminin (örgütlü çalışma ilişkilerinin) fırsat alanının daraldığı bir reelpolitikte, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren, işletme ölçeğindeki bireysel çalışma ilişkilerinin önplana çıkmasıyla popülerleşen bir alandır. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir husus, her ne kadar insan kaynakları yönetimi işletme literatürü içerisinde gelişmiş olsa da, bu alanının esas unsurunun 'insan' olmasından dolayı, metodolojik olarak, çalışma ilişkileri alanının bir alt disiplini olarak ele alınmasının gerekliliğidir. İşletme yönetimi açısından 'insan' unsuru, işletmenin stratejik hedefleri doğrultusunda minimum maliyetlerle 'yönetilmesi' gereken bir bileşen olarak adlandırılırken; çalışma ilişkileri, insan unsurunu üretim sürecinin ana kaynağı ve bileşeni olarak işletme sisteminin merkezinde konumlandırmaktadır. Bu anlamda, bir işletmede örgütlü bir çalışma ilişkileri sisteminin var olmaması, insan kaynaklarının çalışma ilişkileri disiplini çerçevesinde analiz edilemeyeceğini değil; sözkonusu işletmede 'endüstri ilişkileri' sisteminin işlerlik kazanmadığını ortaya koymaktadır. Endüstri ilişkileri ile çalışma ilişkileri arasında farkın metodolojik anlamda doğru tanımlanması, bu noktada, çalışma ilişkileri-endüstri ilişkileri-insan kaynakları üçlemine disiplinler anlamda doğru konumlandırılmasını sağlayacaktır. Ahmet Makal hocanın (2008: 17-18) insan kaynakları yönetiminin Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin müfredatlarında yer almasının gerekliliğine ilişkin vurgusu, bu anlamda, önemlidir. Ancak, yine Ahmet hocanın insan kaynakları alanının 'dengeli' bir yaklaşımla bölüm müfredatlarına adapte edilmesi yönündeki tedbirli önerisi de, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin eğitim müf-

redatlarındaki teori-pratik dengesinin gözlemlenmesi açısından dikkatle işlenmesi gereken bir ilmehtir.

Benzeri bir metodolojik yanılığ, sosyal politika alanı için de geçerlik kazanmıştır. Sosyal politika, yukarıda vurgulandığı gibi, toplumu oluşturan tüm bireyleri doğrudan ilgilendiren bir fırsat alanına sahiptir. Bununla birlikte, neoliberal dönemde, siyasal otoritenin kapitalist ekonomi politiğın yönetimindeki müdahaleci niteliğinin etkinliğini yitirmesi, sosyal politika disiplininin fırsat alanının daralmasını beraberinde getirmiştir. Özellikle belirli bir sosyal refah rejimini adapte edemeyen gelişmekte olan ülkelerde başgösteren iktisadi ve siyasi krizler, siyasal otoritenin gerileyen müdahaleci işleviyle bütünleşerek bu daralmayı derinleştirici bir etki yaratmıştır. Neoliberal reelpolitigiın bu noktadaki marjinalleştirici etkisi, sosyo ekonomi politiğın sosyal adalet merkezli bir şekilde yapılandırılmasının iktisadi refah ve siyasal demokrasi açısından rasyonel bir tercih olmayacağı yönündeki söylem gücünde kendini göstermiştir (Esping-Andersen, 2004). Bu söylem gücü Türkiye’de de sosyal politika alanından, akademik ilgi anlamında, bir uzaklaşmanın gündeme gelmesine neden olmuştur. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümüne mensup özellikle genç akademisyenlerin sosyal politikaya olan içkinlikleri de, bu alandaki akademik geleneğın sürdürülmesi açısından, belirgin bir gerileme kaydetmiştir (Makal, 2008: 21). Ancak günümüzde neoliberal küreselleşmenin kronik işsizlikte somutlaşan krizi, ekonomi politiğın yönetiminde kamusal müdahalenin gerekliliğine ve bu çerçevede sosyal politikaların etkin bir şekilde uygulanmasına dönük bir gündem yaratmıştır. Sosyal politika, buna rağmen, bilimsel bir disiplin olarak, reelpolitige bağımlı olmamalıdır. Reelpolitigiın, sosyal politika ekseninden uzaklaşması veya bu eksene yakınlaşması, bu alanın bilimsel bir disiplin olarak marjinalleşmesini veya etkinlik kazanmasını değil, kamusal müdahalenin seyirindeki dalgalanmayı gösterir. Bilimsel bir disiplin olarak sosyal politika,

sosyo-ekonomi politik sistemin işleyişini bütünsel olarak analiz eden ve bu sistemin sosyal adalet merkezli bir ekseninde işleyiş için alternatif politika araçları sunan bir alandır/bir alan olması gerekmektedir.

Özetle, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarında, metodolojik anlamda, bir revizyonun gerçekleştirilmesi gerektiği açıktır. Bu tür bir revizyonun işlevsellik kazanabilmesi için, proaktif bir stratejik bilim yönetiminin benimsenmesi gerekmektedir. Diğer bir anlatımla, örneğın, kamu bütçesinin sosyal adaleti önceleyen bir formatta oluşturulabilmesi için, bu alanda çalışan öğretim elementlerinin salt oluşturan iktisat politikalarını reaktif bir perspektifle eleştirmek değil, aksine, proaktif bir yaklaşımla makro ekonomik bileşenlerin sosyal adalet merkezli bir yaklaşımla nasıl oluşturulması gerektiğini, henüz bütçe parametreleri kesinleştirilmeden önce belirlenmesine ilişkin bir gündem yaratacak etkinliği sağlamaları gerekir. Bu aşamada yanıt aranması gereken en kritik soru şudur: Neden önce işçi-memur ve emekli maaşları ve sosyal transferlerin yapısı ve içeriği, insana yaraşır bir iş ve yaşam standardı veri alınarak belirlenip oluşturulduktan sonra ve bu veriler merkez alınarak kamu bütçesinin/genel bütçenin makro ekonomik bileşenleri oluşturulmamaktadır? Neden ülkemizdeki işçi ve memur sendikaları salt ücretler veya maaşlar üzerinden reaktif bir politika geliştirmek yerine, doğrudan kamu bütçesinin oluşturulması aşamasında, alternatif öneriler sunmak ve dikkate alınmasını sağlamak amacıyla, proaktif bir stratejiyi işlevselleştirmemekte idler? Neden işçi ve memur sendikaları IMF yapısal uyum programlarının makro bileşenlerini eleştirmek yerine bu bileşenlerin oluşturulması aşamasında proaktif bir insiyatif üstlenmemekte idler? Burada belirleyici olan nokta, bu tür bir gündemin, siyasal partilerin ve özellikle iktidar partisinin kendi siyasi kariyeri noktasındaki sonuçlarının da etkin ampirik çalışmalarla ortaya konulmasıdır. Ülkemizde sosyal politikaların siyasal partilerin kariyeri üzerindeki etkisini teorik ve ampirik çalışmalarla ortaya

koyan kaç bilimsel çalışma vardır? Bu konudaki bilimsel çalışmaların görece sınırlılığının çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının diğer muadil sosyal bilimler disiplinlerine kıyasla daha az etkin vizyonunun derinleşmesinde bir katkısı var mıdır?

Çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanında çalışan akademisyenlerin, proaktif bir stratejik bilim yönetimini adapte edebilmelerinin, ancak ekonomi politik meselelerin makro boyutlarını, pür iktisat, siyaset, sosyoloji vb. alanlarda çalışan akademisyenler kadar etkin bir şekilde ve de çok disiplinli bir yaklaşımla irdeleyebilecek bir akademik formasyonuna sahip olmaları durumunda mümkün olabileceği açıktır. Örneğin, çalışma ilişkileri siyaseti veya sosyal politika konusunda uzmanlaşan bir akademisyenin, bir siyasi partinin çalışma ilişkileri politikasının bu partinin siyasi kariyeri üzerindeki etkisini, makro boyutlarıyla, pür politik bilim çalışan bir akademisyen derecesinde analiz edecek ve sözkonusu siyasi partinin siyasal stratejilerini çalışma ilişkileri veya sosyal politika merkezli bir yaklaşımla oluşturmasına ilişkin alternatif öneriler sunabilecek donanımına sahip olması gerekmektedir. Her ne kadar bu tür bir akademik donanımına sahip olmak, özellikle çok disiplinli eğitim-öğretim müfredatının son derece sınırlı bir gelişime sahip olduğu ülkemizde, önemli derecede özveri gerektiren zor bir durum olsa da, çalışma ilişkileri ve sosyal politika çalışan akademisyenlerin bu donanımına sahip olma yönünde atacakları sistemli adımlar, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik alanlarda yukarıda ifade edilen, her ne kadar irrasyonel nedenlere dayansa da, daha az etkin konumlarını aşmaları için önemli bir stratejik opsiyon olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2'de çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının sosyo ekonomi politiğini oluşturan bileşenler görülmektedir. Bu bileşenler arasında sınırsız etkileşim noktası ortaya konabilir. Toplumsal psikolojinin sosyal adalet algısı ve bu algının siyasal parti tercihi üzerindeki etkisi, siyasal kültürün eko-

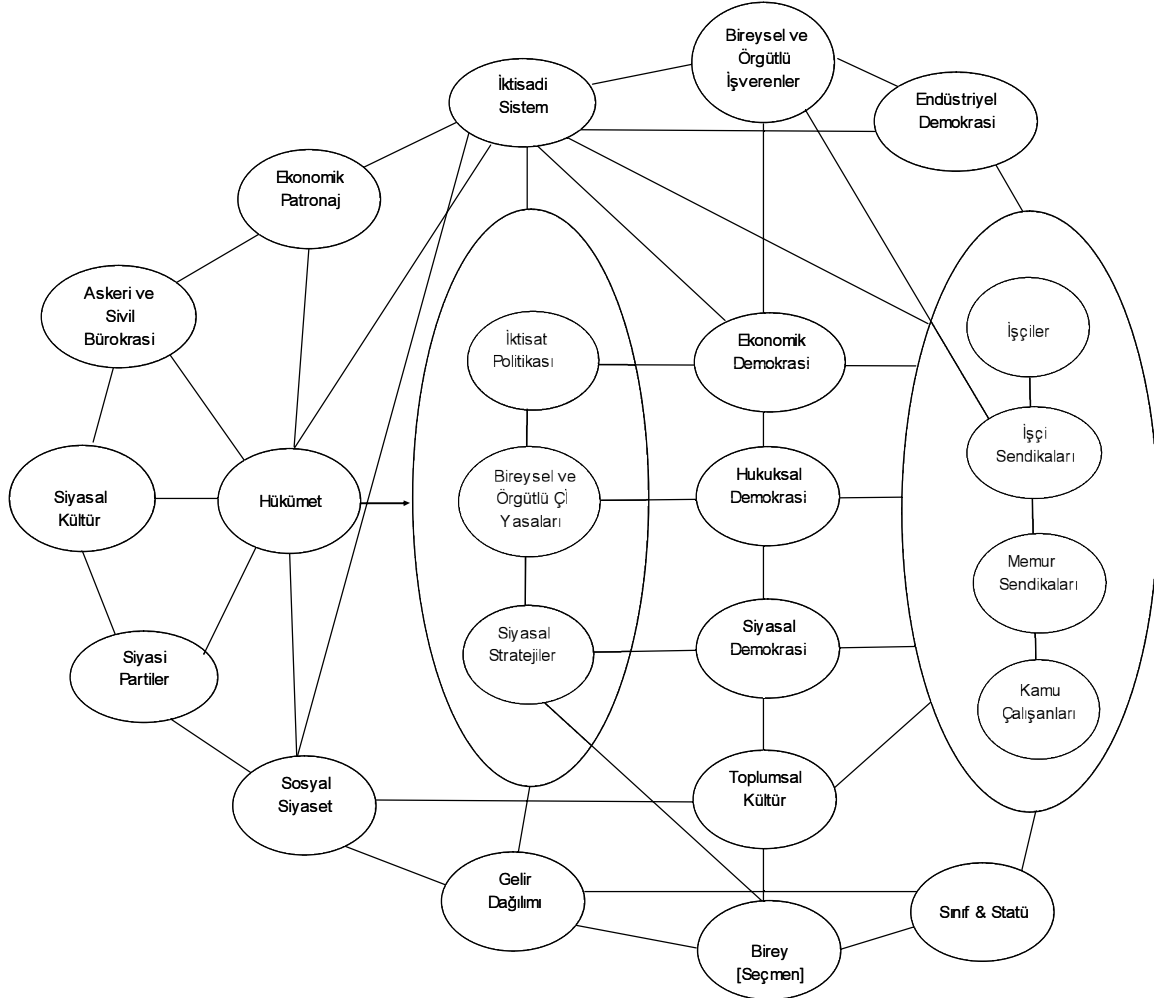
nomik demokrasiyle ilintisi, endüstriyel demokrasi ve toplumsal kültür arasındaki geçişlilik, bireysel ve örgütlü çalışma ilişkileri yasalarının iktisadi sistemin yapısal özellikleri açısından değerlendirilmesi, işçi ve memur sendikalarının ekonomi politik yapının işleyiş sürecindeki etkilerinin gelir dağılımı üzerindeki sonuçları vb. Buna mukabil, temel dinamikleri itibariyle Şekil 2'deki bileşenler arasındaki etkileşimi; iktisadi, siyasi ve sosyo-kültürel parametrelerin çalışma ilişkileri aktörleri ve sosyal politika parametreleri eksenindeki izdüşümü olarak tanımlamak mümkündür.

Bu noktada sosyo ekonomi politiğin işleyiş süreci açısından siyaset, iktisat, sosyoloji, hukuk, işletme ve psikoloji gibi diğer temel sosyal bilimlerin öğretilerinin kesişim noktaları veri alınarak, Şekil 2'de yer alan bileşenler arasındaki etkileşimleri, çalışma ilişkileri ve sosyal politika merkezli bir analize dönüştürmenin stratejik bir öneme sahip olduğu gerçeği özellikle vurgulanmalıdır. Böylece, metodolojik olarak, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının sosyo ekonomi politiğin reelpolitliğini bütünsel olarak açıklamaya dönük bir analizin odak noktasına taşınması mümkün olacaktır. Türkiye özelinde örneğin, çalışma ilişkileri sisteminin Osmanlı-Türk modernleşmesi içerisindeki konumunu kavrayabilmek için (i) Neden Osmanlı toplumunda teknoloji üreten bir çalışma motivasyonunun olmadığını ve merkezi modernleşme stratejisinin bu noktadaki etkisini sosyoloji (ii) Çalışma ilişkileri sisteminin modernleşmesinde devletin oynadığı belirleyici rolü açıklayabilmek için siyaset bilimi (iii) Uluslararası ekonomik ilişkilerde (Osmanlı-Türk tekstil sektöründe olduğu gibi) düşük ücretli işgücüne dayalı bir rekabet politikasının benimsenmesini ise iktisat bilimi ile karşılaştırmalı bir eksenle ele almak gerekmektedir.

Şekil 3'de şematize edildiği üzere, çalışma ilişkileri ve sosyal politika disiplinlerinin ulusal ölçekteki bu çokdisiplinli içeriği, bölgesel ve uluslararası sosyo ekonomi politik düzleminde uluslararası bir nitelik ka-

Şekil 2

Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politikanın Sosyo-Ekonomi Politliği

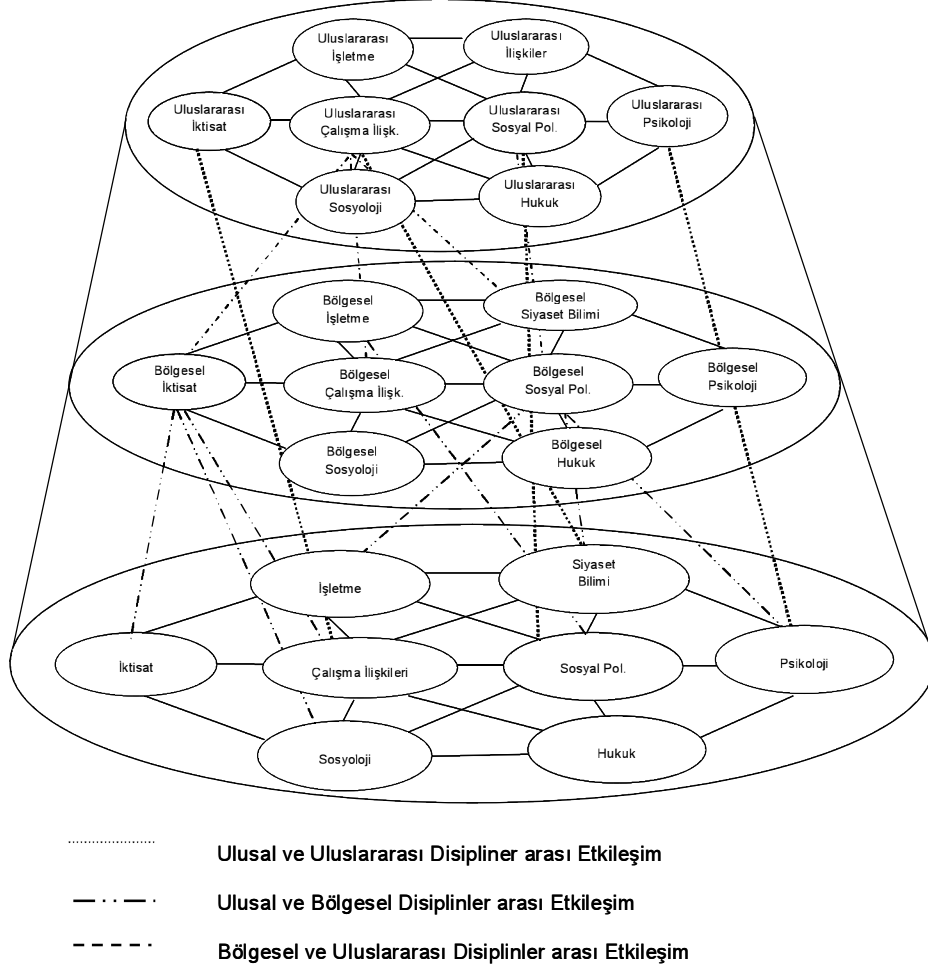
zanmaktadır. Örneğin, Osmanlı-Türk modernleşmesinin Avrupalılaştırma merkezli bir yapıya sahip olması, bu sürecin analizinde uluslararası sosyoloji, iktisat ve siyaset bilimlerinden faydalanmayı gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede (i) Osmanlı-Türk çalışma ilişkilerinin modernizasyonunda Avrupa ülkelerinden transfer edilen kural, kurum ve normların önemli bir yere sahip olmasına karşın, bu durumun neden Avrupa toplumlarındaki yüksek örgütlülük düzeyinin alt yapısını oluşturan toplumsal dinamiklerin oluşumunu güdülemediğini bölgesel/uluslararası sosyoloji (ii) Siyasal modernleşme sürecinin bütünüyle Avrupa merkezli bir

yaklaşımına sahip olmasına rağmen, neden Osmanlı-Türk çalışma ilişkilerinde endüstriyel demokrasinin bu ülkelerdeki kadar gelişmediğini uluslararası ekonomi/siyaset ve (iii) Avrupa'da yüksek katma değere sahip ekonomik üretimin Osmanlı-Türk çalışma ilişkilerinde örgütlülüğü önleyici etkisi ise uluslararası iktisat ile mukayeseli bir çerçevede değerlendirmelidir.

Çalışma ilişkileri ve sosyal politika metodolojisinin nirengi noktasını ise, pratik değeri olan teorik bilgi üretimi oluşturmaktadır. Daha açık bir anlatımla, bu alanlarda üretilecek teorik bilginin reelpoli-

Şekil 3

Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politikada Uluslararası Çok Disiplinlilik

tiği açıklamaya, anlamaya ve yönlendirmeye dönük bir niteliği olmalıdır. Çünkü bu alanlar toplumsal yaşamın pratik dinamiklerini sosyo ekonomi politiğin ana belirleyicisi yapmak gibi doğrudan reel bir iddia taşımaktadırlar. Söz konusu iddianın bu alanlarda yapılacak çalışmaların pratik etkilerinin teorik etkinlikleriyle doğru orantılı bir düzlemle işlerlik kazanacağı değerlendirilebilir. Bu etkinliğin diğer bir işlevsellik aracı da, hiç şüphesiz, bu alanlarda yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri ve bu faaliyetlerin yürütülmesinde takip edilen müfredattır. Müteakip bölümde, bu çerçevede, yukarıda metodoloji anlamında yapılan tartışmaların müfredat ekseninde

somutlaştırılmasına dönük bir içerik sunulmaktadır.

Müfredat ve Gelecek

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin en dinamik tartışma alanlarından birisi müfredat konusudur. Müfredat, esas itibarıyla, sadece bu alanların sosyal bilimler alanındaki bilimsel lokasyonlarını ve metodolojik fırsat alanlarını değil aynı zamanda reelpolitikteki konumlarını da içeren/içermesi gereken bir parametredir. Akademik bir bölümün eğitim vermiş olduğu öğrencilerinin salt entelektüel değil aynı zamanda bu entelektüel birikimleriyle

birlikte, bu alanların düşünsel dünyasının temelinde yer alan, insana yaraşır bir iş ortamına sahip olabilmeleri için bu tür bir pratik eksenin, istihdam edilebilirlik ekseninin (Yılmaz, 2009), adapte edilmesi kaçınılmazdır. Bu bölümlerin toplumsal yapının çalışma ve sosyal adalet gibi fiili ihtiyaçlarını merkez alan bir metodolojik vizyona sahip olmaları da, özünde, bu kaçınılmazlığın ni rengi noktasını oluşturmaktadır. 21. yüzyıl sosyo ekonomi politığının temel dinamiklerinden birini oluşturan yaşam boyu öğrenme konsepti, bu çerçevede, çalışma dünyasının monoton bir bilgi ve tecrübe birikimiyle değil dinamik ve sürekli yenilenen bir bilgi devinimiyle özdeşleşeceğine gönderimde bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanları, esas itibariyle, iktisat, siyaset ve sosyoloji gibi diğer temel sosyal bilim disiplinlerinin formasyonlarını cem eden kozmopolit niteliği dolayısıyla, 21. yüzyıl dinamik çalışma yaşamının içerisinde yer alacak siyasetçilerden işletme yöneticilerine, çalışma müfettişlerinden sendika liderlerine kadar tüm çalışanların sahip olması gereken makro entelektüel donanımı sunan etkin bir içeriğe sahiptir. Bu içerik, hiç şüphesiz, yukarıda tartışılan çerçevede, daha etkin ve verimli bir metodolojik revizyonla güçlendirilerek bu alanların müfredat programlarına da yansıtılmalıdır. Tablo 1, bu amaçla oluşturulacak bir lisans müfredatını sekiz aşamalı bir yaklaşımla sunmaktadır. Bu müfredata ilişkin temel prensipler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

□ Öncelikle 'Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri' tanımlamasının bu bölümlerde halihazırda işlenen eğitim müfredatının içeriğini karşılamadığı gibi, Şekil 1'deki çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının alt disiplinsel dağılımına da, metodolojik anlamda, uygun olmadığı vurgulanmalıdır. Çünkü, gerek çalışma ekonomisi gerek endüstri ilişkileri, çalışma ilişkileri alanının birer alt disiplinidir. Çalışma ekonomisi, bu anlamda, çalışma ilişkilerinin iktisadi boyutlarını mikro-makro düzlemleri bütünleştiren bir yaklaşımla ir-

deleyen bir alt disiplin iken, endüstri ilişkileri alanı örgütlü bir çalışma ilişkileri sisteminin ulusal-bölgesel ve uluslararası iktisadi ve siyasi boyutlarını ele alan bir içerime sahiptir. Dolayısıyla, 'Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri' başlığı, birincil olarak çalışma ilişkileri alanının Şekil 1'de gösterilen diğer alt makro ve mikro disiplinlerini içermemesi ve daha da önemlisi sosyal politika gibi başlı başına ayrı bir disipline ilişkin, metodolojik anlamda, doğrudan bir karşılığı bulunmaması noktasında, 'Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri' bölümlerinin misyonlarını yetkin bir şekilde yansıtan bir tanımlama değildir (Yıldırım, 2008: 64). Esas itibariyle, bu bölümlerin günümüzde diğer sosyal bilimlere karşısındaki görece marjinal vizyonlarına bu başlığın önemli bir katkısı olduğu ifade edilebilir.

Bununla birlikte, bu aşamada Ahmet Makal hocanın bu bölümlerin özellikle 1982 yılından günümüze değin 'Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri' adıyla faaliyet gösterdiği ve dolayısıyla kamuoyunda bu isimle tanındığı ve kabul gördüğü; bu noktada, isim anlamında bir değişikliğe gitmenin özellikle mezunların iş arama süreçleri açısından güçlükler yaratacağı şeklindeki yorumu da dikkatle irdelenmelidir (Makal, 2008: 24). Çünkü bu tür bir değişiklik salt metodolojik anlamda değil aynı zamanda pratik sonuçları itibariyle de yönetilebilir bir nitelik arzmelidir. Bu anlamda, Ahmet hocanın kaygılarını paylaşmakla birlikte, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin günümüz reelpolitığının, bu çalışma metninde ileri sürülen görüşlerin bütünü dikkate alındığında, gerek isim gerekse içerik anlamındaki değişimin gerçekleştirilmesini gerektirdiği kanaatini taşıyoruz.

Bu parameterler ışığında, alternatif başlıklar, 'Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika' veya 'Sosyoloji, Politika ve Ekonomi' [SPE] şeklinde ileri sürülebilir. 'Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika'nın, çalışma ilişkileri ve sosyal politika disiplinlerinin adlarını doğrudan ve birlikte yansıtması nedeniyle yet-

kin bir tanımlama olduğu ifade edilebilir. Ancak, burada gözardı edilmemesi gereken bir husus, 'Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika'nın, bu disiplinlerin lisans düzeyinde verilecek bir eğitimin gerek entelektüel birikim sağlama gerekse öğrencilerinin mesleki kariyerlerinin gerektirdiği teknik donanımı sunma misyonunu, vizyon anlamında, yansıtma noktasındaki sınırlılıklarıdır. Açık ki, bu alanlar, bu çalışma metninde belirtildiği üzere, Tablo 1'deki müfredat düzleminde düşünüldüğünde, toplumsal sistemin işleyişini ulusal-bölgesel ve uluslararası dinamikleriyle ve çok disiplinli bir eksende sunma noktasında önemli bir avantaja sahiptir. Bununla birlikte, 'Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika' tanımlaması, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının bu avantajını, sosyal sistemin bütünü yerine bu sistemin Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika alanındaki spesifik işleyişinin ele alındığı bir bölüm vizyonunu çağrıştırmaları nedeniyle bir dezavantaja dönüştürmektedir.

Bu aşamada, ÇEKO bölümlerinde gerçekleştirilecek bir revizyonun, Oxford üniversitesinde ve birçok seçkin üniversitede yer alan 'Felsefe, Politika ve Ekonomi' (Philosophy, Politics & Economics, PPE) bölümü örnek alınarak gerçekleştirilmesinin imkan dahilinde olduğu değerlendirilebilir. Bu bölüm, Türkiye özelinde, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının sosyal sistemin iktisadi ve siyasi bileşenlerinin sosyolojik dinamiklerini merkez alan metodolojik kapsam alanı gözönüne alınarak, 'Sosyoloji, Politika ve Ekonomi' (SPE) olarak yapılandırılabilir. Bu yönde gerçekleştirilecek dönüşümün ana mantığı; halihazırda ÇEKO bölümlerinin sosyal sistemin ana bileşenlerini konu alan akademik disiplinlerin (sosyoloji, siyaset ve iktisat) öğretilerinin, çalışma ilişkileri ve sosyal politika "ağırlıklı" bir müfredatta aktarılması yönündeki misyonunun; sosyoloji, siyaset, iktisat, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının "ortak ağırlıkta" yer aldığı bir müfredat çerçevesinde işlenmesine dönük akademik bir stratejiye doğru revize edilmesidir.

Daha açık bir anlatımla, bu yeni misyonda da sosyal sistemin merkezi olarak sosyal politika ve çalışma ilişkileri alanları esas alınacaktır. Ancak, metodolojik olarak çokdisiplinli bir yaklaşımla, sosyoloji, siyaset, iktisat, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının "makro boyutlarının" eşit ağırlıkta ön plana çıkarıldığı bir müfredatla (i) sosyal sistemin makro işleyiş sürecinin daha etkin ve yoğunluklu bir şekilde aktarılması sağlanacak (ii) reelpolitikağın dominant öğelerinin açıklanması ve yönlendirilmesi konusunda akademik anlamda daha kapsayıcı bir statünün elde edilmesi mümkün olacak (iii) öğrencilerin farklı kariyer tercihlerini gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan entelektüel ve teknik bilgi birikimi, makro boyutlarıyla, aktarılmış olacak (iv) ÇEKO bölümlerinin tarihsel misyonlarının marjinalleştirilmesine müsaade edilmeden, sosyal sistemin çalışma ilişkileri ve sosyal politika merkezli bir şekilde işlenmesi gerçekleştirilmiş olacaktır.

SPE'nin, Tablo 1'deki müfredatın, iktisadi ve idari bilimler alanının diğer temel disiplinleri olan iktisat, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve işletme ile sosyoloji ve psikoloji bilimlerinin öğretilerini toplumsal sistemin işleyiş sürecindeki kesişim noktalarını sistematik bir metodolojiyle sunma hedefiyle uyumlu bir tanımlama gücüne sahip olduğu ve dolayısıyla 'Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika' tanımının sınırlı vizyoner duruşunu aşabilecek bir revizyon yaratabileceği ileri sürülebilir. Buna karşın, bu tanımlamanın da, her ne kadar vizyoner niteliği güçlü olsa da, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarını doğrudan yansıtmayan bir çağrışımı olduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle, vizyonun misyona göre şekillenmesi gerektiği ileri sürülerek, Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika tanımlamasının taşıdığı misyon temelinde bir vizyon yaratılmasının kaçınılmaz olduğu da ifade edilebilir. Bununla birlikte, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının lisans düzeyinde verecekleri eğitimin Tablo 1 temelinde yeniden revizyonunun, yukarıda vurgulandığı üzere, entelektüel birikim ve mesleki teknik dona-

num altyapısı sunma gibi iki temel amacı birlikte gerçekleştirme niteliği veri alındığında; 'Sosyoloji, Politika ve Ekonomi' tanımının, değişim karşısında geri adım atmak değil, misyon-vizyon arasında bir denge kurarak değişimi yönlendirmek için adım atmak stratejisi temelinde daha rasyonel bir tercih olduğu öne sürülebilir.

Öte yandan, değişimin içerisinde yer alarak yönlendirici bir inisiyatif üstlenme noktasında atılacak metodolojik bir adımın fırsat maliyetinin yüksek olacağı açıktır. Buna rağmen vizyoner bir inisiyatif gücüyle halihazırda tehdit gibi görünen bu yüksek fırsat maliyetinin bir fırsata ve daha da önemlisi toplumsal sistemin sosyal refah merkezli bir sosyo-ekonomik ve sosyo-politik işleyiş seyrine doğru yönelimi noktasında gerekli ve etkili bir bilgi yaratımına dönüştürülmesi mümkün olabilecektir. Hiç şüphesiz, böyle bir inisiyatif, çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarında yapılacak çalışmaların toplumsal sistemin özüne yönelmesi nedeniyle dinamik, çok disiplinli ve daha etkin bir yapıya sahip olmasını da beraberinde getirecektir.

□ Tablo 1'de sunulan müfredat, esasen, bir çoğu halihazırda çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümlerinin müfredatlarında yer alan derslerin daha sistemik ve metodolojik anlamda kümülatif bir eksende düzenlenmesine dönük bir öneri niteliğini taşımaktadır. Bu metodoloji, bununla birlikte, temel olarak, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümlerinin paradigmatik bir revizyonu ile işlerlik kazanacaktır. Diğer bir anlatımla, salt müfredat değişikliğinden ziyade, bu değişikliğin bu bölümlerin sosyal bilimler içerisindeki misyon ve vizyonunun sistemik bir yaklaşımla işlevselleştirilmesi doğrultusunda geçerlilik kazanabilecektir. Bu çerçevede, Tablo 1'deki sekiz aşamanın tümünün, bu çalışma metninde vurgulanan çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının akademik misyon ve vizyonlarını teoripratik dengesini gözeterek ve sistemik bir yaklaşımla işlemeye dönük bir stratejiyle oluşturulması ve yönetilmesi gerekir.

□ Çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının tümdengelim-tümevarım metodlarının dengelendiği bir metodolojiyle aktarılması kaçınılmazdır. Çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanları, bu çalışma metninde belirtildiği üzere, genel anlamda, Tablo 1'de yer alan, çalışma ilişkileri ve sosyal politika dışındaki, sekiz akademik disiplinin bileşke noktalarından oluşan kozmopolitik bir içeriğe sahiptir. Tablo'dan görüleceği üzere, birinci, ikinci ve üçüncü. aşamalarda, öncelikle çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının piyasa, devlet, işveren, toplumsal yapı gibi temel aktör ve bileşenlerinin ulusal-uluslararası makro dinamikleri yer almaktadır. Dördüncü aşamadan itibaren, çalışma ilişkileri ve sosyal politikanın aktarılması, bu durumda, sözkonusu dinamiklerin bileşke noktalarına referansla gerçekleştirileceğinden daha etkin ve dinamik bir öğretimin gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır. Bu tür bir metodoloji, bir yandan, mikro dinamiklerin bütünleştirilmesine dayalı bir tümevarım yöntemidir, diğer yandan ise, her biri ayrı bir [makro] sosyal bilim disiplini olan Tablo'daki sekiz alanın çalışma ilişkileri ve sosyal politika içerimlerinin öğretimini içerdiğinden bir tür tümdengelim metodolojisidir. Sosyoloji □ küresel sosyoloji □ çalışma sosyolojisi yapısı tümdengelim metodolojisi ile özdeşleşirken, siyaset bilimi □ uluslararası ilişkiler tümevarım yöntemine işlerlik kazandırmaktadır. Bu aşamada belirli bir akademik alanın öğretiminde belirleyici olan, sosyo-ekonomi politığın öğrencinin düşünce dünyası üzerinden nasıl daha etkin, sistemli ve verimli bir şekilde aktarılabilirliği. Bu anlamda, Tablo'daki sekiz aşama, öz bir anlatımla, yatay (her bir akademik disiplinin kendi içerisindeki) ve dikey (her bir akademik disiplinin diğer akademik disiplinlerle) insicamını gözetilen bir tümevarım-tümdengelim dengesi ve istikrarı gözetilerek oluşturulmuştur.

□ Takip edilecek bu metodoloji, öğrenmeye, salt makro bir müfredat sunumu ile değil çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının sosyal bilimler içerisindeki ko-

Tablo 1

'Çalışma İlişkileri ve Sosyal Politika' veya 'Sosyoloji, Politika ve Ekonomi [SPE]' bölümleri için lisans müfredatı önerisi.

Alan	Aşama 1	2	3	4	5	6	7	8
1 Çalışma İlişkileri				Çalışma İlişkileri I Sosyal Politika I	Çalışma İlişkileri II Sosyal Politika II	Türkiye Çalışma İlişkileri Türkiye Sosyal Politikası	Karşılaştırmalı Çalışma İlişkileri Karşılaştırmalı Sosyal Politika	Uluslararası Çalışma İlişkileri (5)
2 Sosyal Politika				Türkiye Ekonomisi	Mikro Çalışma Ekonomisi	Türkiye Sosyal Politikası Makro Çalışma Ekonomisi		
3 İktisat								
4 Siyaset Bilimi				Küresel Ekonomi Politik (3)			Türkiye ve AB (4)	
5 Sosyoloji					Çalışma Sosyolojisi			
6 Psikoloji						Çalışma Psikolojisi		
7 İşletme								
8 Hukuk								
9 Maliye								
10 Tarih								

(1) Dünya tarihi dersi, özellikle 15. yüzyılda kapitalizmin doğuşundan itibaren, Osmanlı İmparatorluğu, Batı ve Doğu toplumları arasındaki etkileşimleri medeniyetler dönüşüm trendleri açısından ve sistemik bir yaklaşımla aktarılmasına odaklanmalıdır. Bu dersin temel amacı, modern toplumların ortaya çıkışının arkaplanında yer alan tarihsel dinamikleri keşfetmek ve günümüzde bu toplumlar arasındaki etkileşimlerin niteliğini kavrayabilmektir.

(2) Küresel sosyoloji, dünya toplumlarının özellikle küreselleşme sürecindeki dinamiklerini aktarmaya odaklanmalıdır (Bkz. Kohan and Kennedy, 2007).

(3) Küresel ekonomi politik, özellikle sanayileşme sonrası dönemde devlet-piyasa etkileşiminin bölgesel ve uluslararası dinamiklerini sosyal sonuçlarını veri alan bir yaklaşımla ve temel dönüşüm noktalarına referansla analize odaklanmalıdır (Bkz. O'Brien and Williams, 2010).

(4) Türkiye ve AB, Türkiye-AB arasındaki üyelik sürecini, çalışma ilişkileri ve sosyal politika merkezli bir yaklaşımla sunmayı amaçlamaktadır.

(5) Uluslararası çalışma ilişkileri, ulusal-bölgesel ve uluslararası ölçekteki çalışma ilişkileri gelişmelerini küresel reel politik ekseninde sunmayı amaçlamaktadır.

numu ile ulusal-uluslararası ekonomi politikanın reel dinamiklerini kapsayan etkin bir iletişim tekniğiyle aktarılmalıdır. Bu durumda, öğrenciye, aktarılacak olan entelektüel-pratik bilgi birikimini kendi kişisel kariyer çizgisi ekseninde nasıl yönetebileceği konusunda bir inisiyatif altyapısı sunulmuş olacaktır. Günümüz reelpolitğinde, esnek bir kariyer yönetiminin kaçınılmazlığı açısından bakıldığında, Tablo 1'deki müfredat, bu anlamda, bir yandan öğrencinin entelektüel birikim açısından sistemli bir donanımına sahip olmasını sağlarken, diğer yandan üniversite eğitimi sonrasında kariyerini kendi kişisel misyon ve vizyonu düzleminde yönetmesine imkan veren bir tür risk dağıtımını imkanı da sunmaktadır. Zira iktisadi ve idari bilimler alanlarında eğitim alan öğrencilerin çalışma yaşamındaki en önemli çıkamaz 'her şeyi yapabilir, ama hiçbir şey yapamaz' realitesidir. Etkin bir [makro] işgücü piyasası yönetiminin mevcut olmadığı ülkemizde, bu öğrencilerin üniversite eğitimi sonrasında onlarca alternatifinin olması ama bu alternatiflerden hiçbirisinin somut bir gerçekleştirilebilirlik düzeyine sahip olmamasında temellenen bu handikap, gerek kamu gerekse özel sektördeki hızlı dönüşüm de veri alındığında öğrencinin kariyerini kendi kişisel misyon ve vizyonu temelinde yönetebileceği bir fırsat alanına sahip olmasını zorunlu kılmaktadır.

Tablo 1'deki müfredat, bu anlamda, çalışma ilişkileri ve sosyal politika öğrencilerinin, sistemli bir entelektüel bilgi aktarımı yoluyla 'her şeyi yapabilir' niteliğini artırmakta, fakat aynı zamanda 'hiçbir şey yapamaz' riskini de, farklı alternatifler gerçekleştirilebilmek için gerekli olan teknik bilgi donanımını sunarak, minimize etmektedir. Çünkü, bu durumda, öğrenci hem kendi kariyerini yönetebilecek inisiyatif üstlenmesi için gerekli olan donanımı, hem de belirli bir kariyere sahip olması için gerekli olan teknik bilgi donanımını makro boyutlarıyla edinmektedir. Bu aşamadan sonrası öğrencinin kendi kariyerini yönetebilme yetisiyle paralel bir düzlemde işlerlik kazancaktır. Öğrenci, bu müfredatın optimal bir

müfredat olduğundan hareketle, teknik bilgi donanımına yoğunlaşarak kamu sınavlarına hazırlanmak veya pratik bilgi ve tecrübe kazanıma yönelerek özel sektörde çalışmak gibi iki temel alternatiften kendisi için doğru olanı tercih edebilecektir (Tablo 1'deki müfredatın yedinci ve sekizinci aşamalarındaki ders sayısının azaltılması, öğrencilerin, lisans eğitimlerinin son yılında, kişisel hedeflerine yoğunlaşabilmelerini amaçlamaktadır). Burada kritik olan nokta, öğrencinin bu kararı eğitimi esnasında, mümkünse birinci sınıfta, vermesi ve mesleki kariyerinin yönetimini, aldığı eğitimin esnek ve risk dağıtıcı niteliğinin farkında olarak, bu noktada başlamasıdır.

Bu açıdan vurgulanması gereken bir diğer husus, Tablo 1'deki müfredatın, birincil planda, öğrencinin salt 'bir mesleki kariyere sahip olmasını' değil, esasen, bu mesleki kariyerini ve de sosyal ilişkilerini etkin ve istikrarlı bir şekilde yönetimini sağlayacak entelektüel donanımı hedeflediği gerçeğidir. İktisadi ve idari bilimler alanında eğitim alan öğrencilerin kahir ekseriyeti, aldıkları teorik bilgileri, özellikle mesleki kariyerlerine başladıktan sonra, büyük oranda kullanmamaktadırlar. Aksine bu bilgi altyapısı, özünde, gerek özel gerekse kamu sektöründe mesleki kariyer giriş sınavlarında, iktisadi ve idari bilimler alanlarından mezun olan öğrencilerin elenmesine yönelik bir baraj sınırı olarak adledilmektedir. Belirli bir mesleki kariyere sahip olduktan sonra, bu bilgiler ancak kişisel kariyer yönetimi için gerekli entelektüel donanımına yaptıkları katkı anlamında önem taşımaktadır. Dolayısıyla, Tablo 1'deki müfredat, teori-pratik dengesini, pratik merkezli bir teori sunumunu adapte ederek, gözetin ve toplumsal sistemin temel bileşenlerini ulusal-bölgesel ve uluslararası dinamikleriyle bütünsel olarak işlemeyi hedefleyen bir metodolojiyi öngördüğünden, entelektüel donanımın mesleki kariyere yapacağı katkıyı maksimum noktaya taşımayı amaçlamaktadır.

Sonuç

Kapitalist toplumların yönelimini belirleyen temel unsur, bu toplumları oluşturan bileşenler arasındaki güç ilişkileridir. Sosyal bilimler akademiyası, geliştirdiği bilimsel altyapı ile bu güç ilişkilerinin 'söylem' boyutunu yapılandıran bilimsel bir eksen konumundadır. Bu anlamda, 21. yüzyıl kapitalist dünya sistemi içerisinde, sosyo-ekonomi politik yapının sosyal adalet merkezli bir formatta yönlendirilmesi konusunda gerekli söylem gücünün oluşturulabilmesi için, sosyal politika ve çalışma ilişkileri alanlarında yapılan çalışmalarda, öncelikle modern ekonomi politiğin bileşenlerinin, bu alanların özgün metodolojileri çerçevesinde kavramsallaştırılmasına dönük proaktif ve stratejik bir bilim yönetiminin adapte edilmesi kaçınılmazdır. İdeolojik reflekslere dayanan reaktif bir karşıduruş, bu aşamada, bu tür bir yönetimin adaptasyonunu imkansızlaştırmaktadır. Bu yönde gerçekleştirilecek bir dönüşümün nirengi noktasını, monoton ve tekdisiplinli bir çalışma ilişkileri ve sosyal politika analizi değil, toplumsal sistemin daha etkin bir işleyiş mekanizmasına sahip olabilmesi için, bu sistemin siyasi-iktisadi ve kültürel dinamiklerini ulusal-bölgesel ve uluslararası boyutlarıyla, sosyal refahı önceleyen çokdisiplinli ve çok taraflı bir yaklaşım oluşturacaktır. Daha açık bir anlatımla, bu dönüşümün temel çıkış noktasını, salt sınıf (işçi) merkezli bir yaklaşım değil, Chomsky'nin (1999) ifade ettiği gibi toplumun tüm kesimlerini içeren kuşatıcı/kapsayıcı bir yaklaşım oluşturmaktır. Esping-Andersen'in 'sanayi ötesi toplumların sosyal temelleri' analizi ise (1999), bu çerçevede adapte edilecek sosyo-ekonomi politik yaklaşımın çekirdeğini oluşturacaktır. Hall and Soskice'nin derlediği (2001) 'kapitalizmin çeşitliliği' kavramsallaştırması da, örneğin, sosyo-ekonomi politiğin uluslararası dinamiklerini sistemik bir perspektifle ele alma noktasında önemli bir nosyon sunabilecektir. Vurgulanması gereken bir nokta, ülkemizdeki çalışma ilişkileri ve sosyal politika çalışmalarının bilimsel geleneğinde ekonomi politiğin sosyal temellerine ilişkin 'hassas' bir dinamizmin

varlığıdır. 2007 yılındaki Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümleri toplantısında Ahmet Makal hocanın bu alanların 'insana en yakın alanlar' olduğunu ifade etmesi bu hassasiyetin bir nüvesidir. Bu aşamada, metodolojik olarak birincil derecede önem verilmesi gereken husus, bu makale metninde ileri sürülen değişim adımlarının Türkiye'deki sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapının özgün dinamikleri veri alınarak gerçekleştirilmesinin kaçınılmaz olduğudur. Avrupa ve ABD'de yapılan/yapılacak çalışmaların ülkemizde gerçekleştirilecek bir dönüşümün belirleyicisi olamayacağını, eğer bir dönüşüm gerçekleştirilecekse bunu bu reelpolitiği hisseden bilim insanlarının yapması gerektiğini kavramak, bu tür bir dönüşümü gerçekleştirmenin motivasyonel arkaplanını oluşturması anlamında önem taşımaktadır (Esping-Andersen veya Chomsky'den bilimsel olarak istifade etmek ile özünde toplumsal yapının özgün dinamiklerini barındıran çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanlarının Türkiye'deki sosyo-ekonomi politik dönüşüm içerisinde yeniden konumlandırılmasına ilişkin bir değişimin sayacaklarını harekete geçirmek, araçsal anlamda, birbirinden çok farklı unsurlardır).

Diğer taraftan, çalışma ilişkileri ve sosyal politika disiplinlerinin metodolojik misyon ve vizyonlarında bu makale metninde ileri sürülen değişimin gerçekleştirilmesi, 72 milyonluk bir nüfusa sahip ülkemizde, halihazırda oldukça sınırlı bir akademik nüfusa sahip olan Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümleri tarafından gerçekleştirilmesi, gösterilecek özverinin boyutu ne olursa olsun, mümkün değildir. Bu anlamda, genişleyen akademik misyon ve vizyonları ile birlikte, bu alanlarda çalışan akademisyen sayısının artış kaydetmesi zorunludur. Türkiye'deki iktisadi ve siyasi kalkınmanın ancak sosyal kalkınma merkezli bir yaklaşımla mümkün olabileceğinin bilincinde olan eğitimli bireyler tarafından gerçekleştirilebileceği gerçeği, bu zorunluluğun temel gerekçesini oluşturmaktadır. Değişen akademik misyon ve vizyonları ile 'Çalışma

İlişkileri ve Sosyal Politika' veya 'Sosyoloji, Politika ve Ekonomi' bölümlerinde eğitim alan öğrenciler, bir yandan, entelektüel birikimleri ve teknik donanımları itibarıyla kişisel misyon ve vizyonlarını oluşturabilecek güçlü bir kişiliğe, diğer yandan, iktisadi ve siyasi kalkınmayı sosyal refah merkezli bir dinamizmle gerçekleştirecek bilince ve insiyatife sahip olabileceklerdir.

Son olarak, bu makalenin, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümlerinde halihazırda devam eden revizyon tartışmalarına katkıda bulunmayı amaçladığı vurgulanmalıdır. Bu aşamada, gerek metodolojik anlamda gerekse müfredat anlamında nihai olarak üretilecek çözüm önerisine, diğer sosyal bilimcilerin de katılımının sağlanacağı veya görüşlerinin alınabileceği bir platformda, bu bölümlerin mensuplarının müşterek çalışmaları sonucunda ulaşılabileceği açıktır.

Not: Yazarın, bu çalışma kapsamında ileri sürdüğü görüşleri temelinde yapmış olduğu diğer yayınlarından bazıları, örnek olarak, aşağıda sıralanmaktadır.

-(2011) 'The Political Economy of Turkish Conservative Democracy as a Governmental Strategy of Industrial Relations between Islamism, Neoliberalism and Social Democracy', Economic and Industrial Democracy, forthcoming in June 2011.

-(2011) 'Responsible Pragmatism in Turkish Social Policy-Making in the Face of Islamic Egalitarianism and Neoliberal Austerity', International Journal of Social Welfare, Vol: 20, No: 4, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2397.2010.00766.x/abstract>

- (2011) 'Institutional Convergence of Turkish Islam and European Social Democracy on the Political Economy of Social Question', International Journal of Social Economics, Vol: 38, No: 1,

2011, pp. 70-96.

-(2011) 'Does Political Culture Matter for Europeanization: Evidence from the Ottoman-Turkish Modernization in State-Labour Relations', Employee Relations, Vol: 33, No: 33, pp. 221-248.

Kaynakça

- Beaumont, Paul B. (1995), *The Future of Employment Relations*, London: Sage.
- Blakemore and Griggs (2007), *Social Policy: An Introduction*, Berkshire: Open University Press.
- Budd, John W. (2008), *Labor Relations: Striking a Balance*, Boston: McGraw-Hill.
- Chomsky, Noam (1999), *Neoliberalism and Global Order*, New York: Seven Stories Press.
- Cornfield, Daniel B. ve Hodson, Randy (eds) (2002), *Worlds of Work: Building an International Sociology of Work*, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Edwards, Paul (ed.) (2007), *Industrial Relations: Theory and Practice*, Malden, MA: Blackwell.
- Esping-Andersen, Gosta (1999), *Social Foundations of Post-Industrial Economies*, Oxford: Oxford University Press.
- Esping-Andersen, Gosta (2004), *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies*, London: Sage.
- Hall, Peter ve Soskice, David (2001), *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, Oxford: Oxford University Press.
- Hill, Michael (2006), *Social Policy in the Modern World*, Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Jordan, Bill (2010), *What's Wrong with Social Policy and How to Fix It*, Cambridge: Polity Press, p. 41.
- Kohan, Roben and Kennedy, Paul (2000), *Global Sociology*, New York: New York University Press.
- Makal, Ahmet (2008), 'Çeyrek Yüzyılın İçinden Kendimize Bakmak: Kuruluşlarının 25. Yılında Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme', *Çalışma ve Toplum*, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 11-25.
- O'Brien, Robert and Williams, Marc (2010), *Global Political Economy: Evolution and Dynamics*, Palgrave Macmillan.
- Streeck, Wolfgang (2008), 'Flexible Employment, Stable Society', London School of Economics and Political Science Public Events, 12 March 2009, <http://www2.lse.ac.uk/PublicEvents/events/2008/20081203t1643z001.aspx> (30 Haziran 2010).
- Talas, Cahit (1976), *Sosyal Ekonomi*, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı, S Yayını, Ankara.
- Yıldırım, Engin (2008), 'Bizim Alanın Serencamı', *Çalışma İlişkileri Kongresi Kitabı içinde*, Türk-İş, Ankara, ss. 42-66.
- Yılmaz, Gözde (2009), *İstihdam Edilebilirlik: Değişim Kıskaçında Birey*, Bursa: Ekin.
- Zaim, Sabahattin (2007), *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünün Tarihçesi ve Gelişimi*, Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 52, ss. 321-336.

